

Italo Calvinoren *Hiri ikusezinak* liburuan bada Bilboren kontrako hiria. Maurilia deitzen da, eta hiriko gune bakoi-tza bisitatzen duzunean, aurretik nolakoa zen ikus dezazun postal bat erakusten dizute. Bilbon postal zaharrak erre egin dira, eta gaurkoarekiko harrotasunak iraganik ez duela pentsa dezakete batzuek: kanpoko lagunei Bilbo hiri industria-la izan zela kontatzen diedanean, sinestea ere zaila egiten zaie. Postalak Bilbon gaur egun hasi dira existitzen. Calatravak, Gehryk, Isozakik eta orain Antonio Lópezek egiten dituzte.

Antonio Lópezek Bilbo margotuko du

«Bilbon zerbait sumatzen dut, ederra ez dena baina ezta itsusia ere», esan du Antonio Lópezek Arte Ederretako museoan duen erakusketaren aitzakiaz, Bilbo margotuko duela publiko egin denean. Agian deklarazio zertxobait mirespe- nezkoagoa espero bazuten ere, politikari eta kudeatzaileak pozez zorutzen daude. Propaganda kanpaina serioa izan da, eta museoak jada irekiera bereziak planifikatu ditu espero den ikusle zaparradari aurre egiteko. Benetako margolariak, beste garaietako tailerren lan-sistemak mantendu eta paisaia ulergarriak egiten dituztenak, beti dira ongietorriak, batez ere tentu handiz aurrerakoiak izan nahi duten hirietan. Agintariak lasaitu hasperen batez aldarrika baitezakete kulturari arreta eskaintzen diotela performer biluzi baten ondoan argazkirik atera behar gabe. Eta jendea andanan etorri-ko da, Bilbok garai guztietako jenio handiak maitatzen di- tuelako: beste nonbait, eta orokorrean kapitalaren laguntzaz, onartuak eta ziurtatuak izan diren horiek hain zuzen ere.

Bilboko ikusleagoak badaki zer ikusi nahi duen: azken hamabost urteetan oso ondo erakutsi zaio zer den zuzena eta zer ez. Askok ez dute Pollock maite, baina badakite «handi» bat dela, Guggenheimeko bisita gidatuan horrela ziurtatu dietelako. Zenbaitek parke bat nahiagoko zuten Iberdrola dorrearen lekuan, baina hiria inoiz zapaldu ez duen arkitekto talde batek saria eman badio, zer dugu besteok esateko? Agian norbaitek auzoak berpiztuko zituen aktibitate alternatibo gehiago desiratu zuten momentu batez, baina *The Bilbao Effect* erakutsi zion hiri bateko hirigintza eta birmoldatzea, beste garaietako historia industrial zikin, ketu eta erraldoia ezabatuz, postmodernitatearen bidea dela. Postmodernitatea zehazki zer den, auskalo, baina garaian garaikoa dela, seguru.

Bilbok irudi berria eraikitzen jarraitzen du urtero, eta ez da inolaz ere espontaneo: arkitekturan distiratsua, eskulturaren abstraktu eta identitarioa, pinturan hobe figuratiboa. Kasu guztietan, gizon zuri ezagun batek sinatua. Kasu guztietan, asteburu baterako datozen turistez betea. Kasu guztietan, handia eta publizitate zabalekoa. Kasu guztietan, berria eta memoriarik gabekoa. Kasu guztietan, kontrolatua.

Italo Calvinoren *Hiri ikusezinak* liburuan bada Bilboren antza duen hiri bat. Tamara deitzen da eta zeinuz betea dago. Bertan irudiek, seinaleek eta objektuek ez dute euren burua errepresentatzen, baizik eta beti beste zerbaitekin: kurrikek dentista, seinaleek egin ezin dena, ile-apaindura batek dotoretasuna. Horrenbeste dira zeinuak, ordea, ezen gehienek pean ezkututzen dena ezin duen inork asmatu. Bilbon ere, eraikitzen den ezer, hartzen den edozein erabaki, zeinu bat da, eta zentzu ezkutua du, semantika politikoaren munduan barneratu nahi ez den ikusle axolagabeak orokorrean aintzakotzat hartuko ez duena.

Bilboko eskaintza artistikoaren bultzada

Guggenheima, Iñaki Estebanek esan zuten bezala, museo bat baino askoz gehiago da. Hiriaren aldaketa osoa sustatze-

ko balio izan zuen, aurpegi garbiketa orokorra egiteko. Denbora gutxian, Gernikako Arbolaren aurretik kokatu zen bizkaitarren identifikazio-zeinu bezala. Gehryren eraikina beso zabalka hartu zutenak ez dira bereziki kulturaren mai-tale; izan ere, haientzako Guggenheimak ez du kulturarekin horrenbesteko loturarik. Guggenheimak marka internazio-nala adierazten du, munduko mapan kokapen zehatz bat; publizitatea; turismoa; komertzioa; *in* daudenen *champions leaguea*. Guggenheima Guggenheim eraikinaren profila da, bere argazkia bidaia-txosten batean.

Hala ere, museoaren mirariak behera egiten du: behin ikusita, zeinuak ez du adorazio jarraiturik behar, eta gutxi dira itzultzen diren turistak. Horrek larritzen du, eta baita konponbideak bilatzera bultzatu ere. Berpiztu behar da Bilboren auraren bultzada. Ondorioz, Bilbao Nextek, Bilbok bere etorkizun kapitalista, hipermoderno eta esterilizatua lortzeko sortutako elkarteak (ekonomikoa, ez kulturala), plan bat du: artista ezagunak ekartzen jarraitzea, hirian lanak ekoitz ditzaten, eta ebento artistiko erraldoiak antolatzea, bienalen agendan sartu ahal izateko. Horretarako artearen merkatuan esperientzia duen Lourdes Fernandezek fitxaketa aurkeztu zuen orain hilabete batzuk.

Bitxia da nola, gauza bat esaterako, beste bat adierazi nahi den kulturari buruz hitz egiterakoan: modernismoko amerikar arte ustez autonomoak Bilbon sustapen ekonomikoa errepresentatzen du; Oteizaren ikuspegi filosofikoak eskultura dekoratibo erraldoietan bihurtzen dira; artearen bidez hiria berpizteaz aritzen direnean, bertakoen behar eta nahietan izan beharrean, turistek erakarpenean pentsatzen da.

Bilbora datorren bidaiariak ikusiko du bertako eraikinak ez direla ez etxeak ez bulegoak, baizik eta erakutsi nahi den zorientasun berritzaile baten zeinu; artelanak arrakastaren irudiak direla, eta ez abstrakzio hutsaren adierazpenak. Baten batek sinbolo, zeinu eta irudi guztien atzean ezkututzen den hiria ikusi nahi badu, kostatuko zaio, alderdi horiek udalak beste zeinu eta irudi batzuen atzean ezkututzen bai-

titu ere: immigrazioa, marjinaltasuna, desordena eta biolentziaren irudiak. Edozein kasutan, ezer ez da Bilbon irudietan dirudiena.

Italo Calvinoren *Hiri ikusezinak* liburuan bada Bilbo gogorazten didan hiri bat. Zembrude deitzen da, eta begiratzten duenaren arabera aldatu egiten da, irudi desberdinak eskaintzen ditu. Zembruden, jende gehienak gora begiratzten du hasiera batean, bere leiho, gortina eta ur-zorrotadetara; bere animoa aldatuz doan heinean, begirada jaitsiz doa es-toldak, arrain-hezurak eta paper zikinak ikusteko. Bilbok ere ikusle asko ditu, eta bakoitzak ikuspegi oso desberdina konta dezake hiriari buruz. Bilbok, aldiz, Zembrudek ez bezala, ikusle batzuk besteen gainetik hobesten ditu.

Proiektu estrategikoa

Gero eta handiagoa izan hiria, gero eta anitzagoa bere biztanleria. Bilbo New York ez bada ere, Euskal Herriko desberdintasun sozial gehiena eskaintzen du: emakume burgestu permanentedunak, zakurrarekin eseriak izkina batean flauta jotzen «una monedita» eskatzen dutenak, gazte mendizaleak, heldu rockeroak, punki gutxi baina adin guztieta-koak, ballet dantzariak, opera maitale eta aldibereko ekologistak eta beste milaka identitate nahasi gehiago. Horietako bakoitzak bere habitata du, bere hiria ikusteko begirada partikularra, maite eta gorroto dituen txokoak. Horiek guztiak dira egunero Bilbo begiratu eta gustuko edo deseroso aurkitzen dutenak, bere bizitza sozial, politiko, kultural eta ekonomikoa, besteak beste, osatzen dutenak.

Baina Bilbon joera bat indartzen ari da azkeneko garaian: publiko zehatz batzuk hobesten, onartzen eta sustatzen dira, beste guztiak iluntasunera bultzatuz. Masiboki, ondo jantzita, isiltasunez eta erreberentziaz arte ofiziala ikustera datorren multzoa maite da, ibai ertzetik ordenatuki *footing* egin edo zakurra paseatzera ateratzen dutenak (kakak jasoz, noski); edo ordu berean eta kamiseta berdinez gizonetzkoen futbol talde

bat animatzera elkartuko den jendetza. Gero eta gutxiago jasaten dira kaletik ibiltzerakoan monumentu berri eta ñirñir-lariei beharrean eraikin zahar industrialei so egiten dietenak; etxe berdin-berdinetan bizi beharrean, espazioak hartu eta bizitza koloretsu, berri eta ez komertziala zabaltzen dutenak; arkitekto ezagun baten azken hitzari itxaron beharrean, *do-it-yourself*ari ekin eta ingurua eraldatzen saiatzen direnak.

Bilbok, gero eta gehiago, bide markatuetatik ibili eta seinaleak erakusten dizkieten bideak soilik jarraituko dituzten ikusleak nahi ditu. Ez Deustuko kanala, ez Zorrozaurre berria: ikuslegoaren bateratzea da egungo proiektu estrategikoa. Bilbo metropoli txiki bat izan zitekeen, bizitza eta kultura ulertzeko modu anitzak gainjarritz, hiriaren maila desberdinetan begirada desberdinak onartuz; ordea, bere murruean artean ezkutatzen den irudi bakarreko herri mugatuan bihurtzen saiatzen ari da, batera edo bestera begiratu, luxuzko maketak erakusteko kapaza besterik ez dena.

Italo Calvinoren *Hiri ikusezinak* liburuan bada Bilbon Marco Polo bezala sentiarazten didan hiri bat. Aglaura deitzen da, eta berari buruz Polok dio: «hitz egiten den hiriak existitzeko behar duen oro du, baina bere lekuan existitzen den hiria gutxiago existitzen da». Horrenbeste esan da Aglaurari buruz, ezen gertatzen diren gauza berriak izendatzeko hitzak bukatu zaizkigun, eta hiria bere diskurtsoaren edertasunetik bizi da.

Bilbori buruz asko entzuten da iritsi aurretik, asko eta handi. Hirira heltzean, hitz horiek guztiek benetako Bilbo ezagutzen ez duzula pentsarazten dizute, zure aurrean aurkitzen dena ez baitator entzundako kondairekin beti bat. Xumeagoa eta apalagoa da Bilbo agian; baina Polok Aglauran bezala, izkina batean zerbait liluragarriaren posibilitatea mugitzen ikusten duzu; kale batean, ustekabekoak aurre egiten dizu segundo batez; etxe zaharkituen itzaletara, lokalen barneetan, plaza zenbaitetan aukerak ezkutatzen dira, diskurtso eder eta bakar horretatik alde egiten lagunduko dietenaren zain.

Polok dio biztanle gehienak Aglauraren izenarekin hazten den hirian bizi direla, eta ez dutela ikusten lurretik sortzen den beste Aglaura hori; eta bigarren Aglaura hori deskribatzeko hitzik ez dagoenez, oroitzapenetatik at geratzen dela, ahaztu eta galduta. Bilbok oraindik aukera du hizkuntza berri bat aurkitzeko, Aglaurak ez bezala, bere edertasunaren erretorikan galdu aurretik.¶